

- igazlító: ellenőrző, felügye'ő.
 Erengyê fíjam a feles-
 hön igazlátónak.
 igényös: egyenes
 ígrü-ígre: szóról-szóra.
 igényget: egyenget.
 igyít: ügyet vet. Beszéltem
 hozzá, de nem igyított
 rám.
 ígyössen: így, ilyen formán,
 ezek után.
 ijöget: ijesztget.
 ikább ~ inkább.
 mög-iklant: megfenyít. Mög-
 iklantottam egy kicsit
 a gyerekököt.
 imőjög: émeleg; imőjgős:
 émelegős.
 inderködik: ingerkedik, incsel-
 kedik. Né inderköggy ve-
 lem, mē mögjárod!
 legisinkább ~ leginkább.
 ingen: ingyen.
- ipós: após, ipa X após (újkeletű
 „uras" szó).
 ispiony: sötétlelkű ember.
 istenvilágmöddig: kívárha-
 tatlan ideig. Istenvilágmöd-
 dig ötözik.
 istória: 1. ügy, eset, 2. vásári
 ponyvatörténet.
 istramento: eszköz, instru-
 mentum, (az eszköz nem élő
 szó népünk körében).
 istrázsál valakit: várakozik va-
 lakire. Majd éggy órájig
 istrázsáltam, még éké-
 szült.
 iszánkodik: jégen csuszkál.
 isztrongál: fejéshez tereli a ju-
 hohat (ma már inkább a Felső-
 tanyán); isztrongás: aki a
 fejéshez tereli a juhokat.
 (Folyt. köv.)

Bálint Sándor.

Kisebb közlemények, apró megjegyzések.

Gróf Zichy István: Az euráziai lovas-nomád műveltség kérdéshöz. Budapesti Szemle, 1936, 17—36.

Zichy István gróf cikkében két bennünket nagyon meglepő tételt állít fel. Az egyik, hogy a szkíta lovaskultura elkerült Kelet-ázsiaiba, úgyhogy ott a hiung-nu nép végeredményben szkíta hatás alatt vált lovasnomád néppé. A másik tétele pedig arra vonatkozik, hogy a keletporoszországi pianobori vaskultura hordozói véleménye szerint bolgártörökök voltak.

Zichy István korábbi magyar őstörténeti elmélete tulajdonképp a *hiung-nu* = *hun* = *bolgártörök* azonosításokon épült fel. Alkalmunk volt már részletesen kifejteni (v. ö. NNy. IV. 53 ll.), hogy a hun népnek a bolgártörökkel való azonosítása még csak szóba sem jöhet. Mészáros Gyula pedig a közelmultban fejtette ki (v. ö. NNy. IX.), hogy annak a hun népnek, amely Európában szerepelt, a legcsekélyebb köze sincs ahhoz a keletázsiai néphez, amelyet a kínai krónikák *hiung-nu* néven emlegetnek. Az azonosítás egyedüli alapja csak a névhasznosság volt. Illetve ez is csak lett volna, ha t. i. azt a bizonyos ázsiai népet jelölő kínai ideo-

grammot tényleg *hiung-nu*-nak kellene olvasni. Azonban még ez is kérdéses; Zichy például mostani dolgozatában már *hsziung-nu* és *hsiung-nu* néven emlegeti őket. Ha feltesszük, hogy ez helyesebb olvasat, akkor még névhasonlóságról sem beszélhetünk, az ugyanis nyelvi szempontból elképzelhetetlen, hogy a *hsziung-nu* hangsorból valami nyelvben a *hun* hangsor fejlődött volna vagy hogy a *hsziung-nu* nevet valamely nép *hun* alakban vette volna át. Nagyon messze vezethetne, ha azt a sok feltevést vizsgálat tárgyává tennők, amelyek szükségesek voltak ahhoz, hogy Zichy a szkíta lovaskulturát eljuttassa Keletáziába. Csupán néhány állítására kívánunk reflektálni. Szerinte a szkíták Orosz-Turkesztán területéről költöztek Déloroszországba. Nem tudjuk mire alapítja ezt az állítását, mert például az általa is többször idézett Menghin szerint az iráni népek, akik közé a szkíták is tartoztak, nyugat felől költöztek a Kr. e. II. évezred elején Déloroszországba (állítását Menghin archeológiai adatokkal támogatja). Sőt Menghin azt is állítja, hogy az iráni népek tulajdonképp elindogermanizálódott ugoroknak tekintendők és hogy ép ugor népekkel való keveredés révén lettek állattenyésztő nomád lovas néppé. Ez a feltevés így semmiesetre sem állhat meg; azonban ha az ugorok helyébe azt a Mészáros Gyula által hunnak nevezett népet tesszük, amelynek a révén az ugorok is megismerkedtek a lótenyésztéssel, akkor Menghin elmélete már egyáltalán nem látszik képtelenségnek. Ebben a kérdésben Zichynek mindenesetre állást kellett volna foglalnia. De a majkopi kurgán vázájának szép loábrázolásáról híres u. n. kubáni kulturáról is szólnia kellett volna, amelyet t. i. Menghin lovasnomád szepteppe-kulturának mond, pedig hordozói semmiesetre sem voltak iráni népek. Nem szól Zichy a lótenyésztés kérdéséről sem, pedig az Menghinnek és másoknak a felfogása szerint is középázsiai eredetű. Nem értjük Zichynek azt az állítását sem, hogy a Kinától északra lakó barbároknak a Kr. előtti VI. században „semmilyen lovuk sem lehetett“ (22. l.). Hisz ő is használta jegyzeteinek tanúsága szerint de Groot könyvét (*Die Hunnen der vorchristlichen Zeit*. 1921), ahol már a második lapon az olvasható a Kr. előtti XXIV—XXIII. század viszonyaira vonatkozólag: „Bereits vor *T'ang* und *Jü* gab es *Džong* der Berge, *Hein-un* und *Hun-ok*, die unter den *Man* des Nordens wohnten und mit den Herden hin und her wanderten ... Ihr Viehbestand setzt sich grösenteils aus *Pferden*, *Rindern* und *Schafen* zusammen“.

Nem tartom szerencsésebbnek Zichynek a pianobori kultúra hordozóira vonatkozó elméletét sem. Ha t. i. a pianobori kultúra hordozói bolgártörökök lettek volna, akkor rejtély volna a számkra, hogy kik voltak a pianobori kulturát a hatodik században felváltó u. n. bolgary-kulturának a képviselői, a két kulturának t. i. semmi köze sincs egymáshoz, vagyis a teljesen más jellegű bolgary-kultúra nem fejlettebb folytatása a pianobori-kulturának; viszont eddig az egyáltalán nem volt senki számára sem kétséges,

hogy a bolgary-kulturának a képviselői az u. n. volgai bolgártörökök voltak. A pianobori kulturának a hordozói között, ha a bolgártörökök nem is, de a magyarok ősei mindenesetre ott szerepeltek. Azok számára, akik ismerik a magyar nép őstörténetére vonatkozó tanulmányunkat, az sem lehet kétséges, hogy miért tűnt el Keleteurópából egy bizonyos időben nyomtalanul a pianobori-kultura. Azért t. i., mert az u. n. volgai bolgártörökök kiszorították hazájukból ennek a kulturának a hordozóit, az ugor népeket. Az obi ugor népek északi irányban tértek ki ekkor a török népek nyomása elől, a magyarok pedig déli irányban elköltözve a kazárok szolgálatába álltak. Ha persze valaki a magyar őshazát Zichyvel és Németh Gyulával Ázsiában keresi és azt hiszi, hogy az ősmagyar nép a törökökkel való érintkezés előtt csak valami primitív „zsákmányoló“ életmódot folytató nép volt, az a pianobori-kultura képviselőivel természetesen nem tudhat mit kezdeni. Egy hibás elmélet azonban még egyáltalán nem lehet alkalmas egy másik hibás elmélet ellenmondásainak kiküszöbölésére.

Moór Elemér.

Yrjö Wichmann: Wörterbuch des ungarischen Moldauer Nordcsángó- und des Hétfaluer Csángódialektes nebst grammatikalischen Aufzeichnungen und Texten aus dem Nordcsángó dialekt. Herausgegeben von Bálint CSÜRY und Artturi KANNISTO Helsinki 1936. Lexica Societatis Fenno-Ugricae IV.—XV. + 219 o.

Yrjö WICHMANN, kiváló finn nyelvész, votják, zürjén és cseremisiz tanulmányútjai után oly nyelvészeti feladatot vállalt magára, melyet tulajdonképpen a magyar nyelvészeknek kellett volna teljesíteniök. Az 1906. és 1907. években Moldvában lakó csángó véreinket kereste fel és körükben folytatott nyelvészeti kutatásokat Roman kerületben, majd midőn 1907-ben Moldvában véres parasztlázadás tört ki, munkásságát Brassó megyében a hétfalusi csángóknál, Hosszúfaluban folytatta. Csángó gyűjtésének csak egy részét tudta tudományosan értékesíteni és közreadni, további munkájában, mint számtalan más finnugor nyelvész társát, a halál akadályozta meg. Mivel a sors kegyetlensége számtalanszor tette lehetetlenné, hogy finnugor nyelvtudósok kutató útjaik eredményét sajtó alá rendezhessék, a finnországi Finn-Ugor Társaság elhatározta, hogy tudóstársainak életét „meghosszabbítja“ és a halott kéziratokat életre kelti. Nagyszabású, államilag és társadalmilag bőkezűen támogatott, munkatervet dolgozott ki és a „fiatalokra“ bízta.

az elhunytak magyar, csztják, cseremis, szamojéd stb. kéziratainak feldolgozását és kiadását. Ebbe a munkatervbe tartozott WICHMANN csángó anyagának közzététele. E feladatot KANNISTO Artúr helsinki és CSÜRY Bálint debreceni egyetemi tanárookra bízta a Társaság, két éves munkájuk eredménye most itt fekszik előttünk.

WICHMANN helyszíni munkásságának eredménye nem lehetett egy teljes nyelvjárási szótár, mert ilyen szótár összeállításához évtizedek munkássága szükséges, mint azt CSÜRY Bálint Szamosháti szótárának szerkesztése mutatta. Azonban WICHMANN szótára így is rendkívül értékes, mert viszonylagosan kisebb terjedelme ellenére is sok régiséget őrzött meg (pl. *fel 'zsir'* jelentésben, a régi nyelvi *mony 'tojás'* szó *tyukmonyrátott* összetételben, stb.). Jelentős e szótár szóföldrajzi szempontból is, mivel ily természetű megfigyelések hiányában, szógyűjteményekre vagyunk utalva. Végül fontos e szótár az északi csángó nyelvjárás új szavainak (neologizmusok és román jövevények) megfigyelésére. A román nyelvtengerben elvesző magyar sziget nyelvének kincsét őrzi meg ez a gyűjtemény, melyet rendszeres nyelvtani feljegyzések és 20 oldalnyi népi szöveg egészít ki. A szótár szerkesztői nagyon helyesen egybefoglalták WICHMANN feljegyzéseinek teljes anyagát és a szövegek szavait is beledolgozták az eredeti szótári anyagba, úgy, hogy az egész anyag teljes szótári útmutatóját kapjuk meg. Kifogásolnunk kell azonban, hogy a szótárfeldolgozók nem a köznyelvi alakokat vették abc-rendbe, hanem a fonétikailag túlságosan átírt alakokat, miáltal a szótár kezelése nehézkessé válik.

A szótár szerkesztői, CSÜRY Bálint és KANNISTO Artúr hasznos munkát végeztek e kallódó szótári értékek kiadásával. A magyar nyelvtudomány hálával tartozik finn testvéreinknek, hogy hazai feladatainkban segítenek. Szerencsére már újból vannak magyar nemzetiségű csángó-kutatóink, kik teljesítik nemzeti feladatunkat.

Erdődi József.

Szerkesztői üzenet. Az *Acta — Szegedi Füzetek* ezzel a III. évfolyammal megszűnik. Félbenmaradt cikkeinek és tudományos céljainak folytatása emitt lesz: „*Közérdekű Közlemények a nyelv-, irodalom- és néptudomány köréből*“. Megjelennek e közlemények két füzetben, egyik év szeptembere és a másik júniusa között. Szerkesztője: Mészöly Gedeon.